

лигията, което се явява въ разрѣзъ съ разума и вѣротърпимостта. Критикувайки свещенитѣ книги, които се представятъ като свръхестествено откровение, той доказва, че тѣ сж дѣло човѣшко и че страдатъ отъ всички грѣшки и несъобразности, които времето имъ и авторитѣ имъ притежаватъ. При редица отдѣлни случаи, и като най-убедителни при мѣри, той разкрива несъстоятелността на чудеса и пророчества, за да изтъкне тамъ всичко абсурдно отъ становище на разума и всичко безнравствено отъ становище на здравитѣ понятия за дългъ. Убеденъ рационалистъ при тълкуване на черковната традиция, той все пакъ признава съществуването на Бога като първиченъ принципъ въ свѣта, понеже този принципъ, тази идея била една необходимостъ както за естественауочното ни мислене, така и за моралнитѣ ни чувства. Отхвърляйки и догмитѣ и атеизма, поради несъгласието имъ съ разума, той, по английски примѣръ, признава деизма за най-добрата религиозна система, напълно съвмѣстима съ научния мирогледъ. „Сектата на английскитѣ деисти, пише той, е укорявана за това, че слушала гласа на разума и премахвала игото на вѣрата, но въ всѣки случай това е единствената секта, която никога не е тревожила спокойствието и мира на човѣшкото общество съ безплодни разпри. Това сж люде, съгласни съ всички други въ почитането на едничкия Богъ; и тѣ се отличаватъ само по това, че нѣматъ ни твърди точки въ учението си, ни храмове, и че, вѣрвайки въ Божието правосудие, тѣ сж въодушевени отъ най-голѣма търпимостъ“. Тази търпимостъ сочи Волтеръ като най-ценна религиозна добродетель, имайки предъ видъ опустошенията на разнитѣ вѣроучения, специално на католицизма, съ тѣхнитѣ фанатизирани духовенства. Отъ гледище на своя наученъ мирогледъ и на своята политическа философия, той иска черковната власть да бжде подчинена на свѣтската, понеже духовенството, като поддържникъ на суевѣрия и като богата и здраво организирана каста, се явява врагъ на прогреса, социалнитѣ реформи и свободната мисль. Това духовенство не бива да се ползува съ привилегии и да се освобождава отъ данъци, както не бива да живѣе безъ работа и въ тежестъ на обществото — въ мѣнастиритѣ.

Решително по-далечъ отъ Волтера отива въ това ограничение на религия и духовенство Олбакъ (Holbach). Този „баша